

ВІДГУК

рецензента

**на дисертаційне дослідження Околович Олени Сергіївни
«Особливості психологічного супроводу учасників інклюзивного
процесу в закладах дошкільної освіти», подану на здобуття наукового
ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові
науки за спеціальністю 053 Психологія**

Актуальність теми дослідження. У дисертаційному дослідженні авторка розглядає актуальне сьогоденне питання для освіти України – проблему особливостей психологічного супроводу учасників інклюзивного процесу в закладах дошкільної освіти. Ключовими учасниками впливу на дитину в тому числі з ООП в контексті інклюзивної освіти є значущі для неї дорослі (батьки та педагоги). Саме від них залежить створення умов і підготовки до повноцінного життя в суспільстві дітей із ООП. На сьогодні актуальним завданням є психологічний супровід педагогів і батьків як учасників інклюзивного процесу, який сприяє розвитку індивідуально-психологічних якостей таких як: емоційний інтелект, емпатія, толерантність, комунікативний самоконтроль та готовності до інклюзивної освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота чітко структурована та складається з анотації, вступу, 3 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Можна відзначити, що в цілому дослідження є достатньо логічне на всіх етапах його виконання. У вступі надано відомості про стан дослідження означеної проблеми, її актуальність, сформульовану мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, визначено наукову новизну і практичне значення отриманих власних результатів дослідження, надано відомості про апробацію та впровадження.

У першому розділі представлена теоретична частина дисертації, яка виконана на достатній кількості вітчизняних і закордонних джерел.

Авторкою здійснено аналіз поняття психологічного супроводу у вітчизняній і закордонній науці; визначено його етапи, напрями та принципи; проаналізовано особливості професійної компетентності педагогів закладів дошкільної освіти в інклюзивному процесі. Дисертанткою визначено, що професійно значущими індивідуально-психологічними якостями виступають емоційний інтелект, емпатія, толерантність, комунікативний самоконтроль які містять по собі особливості когнітивної, емоційно-вольової та мотиваційно-ціннісної сфери педагогів, що дозволяє їм успішно взаємодіяти з дітьми, у тому числі з ООП. Дисертанткою представлено теоретичну модель етапів і завдань психологічного супроводу педагогів і батьків як учасників інклюзивного процесу. Огляд літератури, його структура, смислове наповнення свідчать про наукове мислення авторки, про добре володіння методологією наукових досліджень. Цей розділ дисертаційної роботи викладено логічно, що обґрунтовано доцільністю подальшої розробки обраного напрямку дослідження.

У другому розділі здійснено обґрунтування системи методичних прийомів і діагностичних методик, представлено загальну стратегію констатувального дослідження. Представлено результати емпіричного дослідження індивідуально-психологічних якостей педагогів і батьків. Дисертанткою виявлено, що у педагогів недостатній рівень розвитку емоційного інтелекту, емпатії, толерантності, комунікативного самоконтролю, а у батьків дітей, у тому числі з ООП, виражену негативну афективність, недостатній рівень розвитку емпатії, готовності до інклюзивної освіти. Дисертанткою визначені «мішені» психологічного впливу, на які зроблено акцент під час розробки програми психологічного супроводу педагогів і батьків як учасників інклюзивного процесу в ЗДО.

У третьому розділі викладено обґрунтування та методологічні засади програм психологічного супроводу педагогів і батьків як учасників інклюзивного процесу, а також результати та аналіз практичної перевірки впровадження програм. Доведено ефективність програм психологічного

супроводу педагогів і батьків як учасників інклюзивного процесу в ЗДО шляхом психологічного впливу на визначені індивідуально-психологічні якості педагогів і батьків як особливості психологічного супроводу. Результати дослідження покладено у розробку та змістовне наповнення програм психологічного супроводу педагогів і батьків.

Висновки роботи є обґрунтованими і повністю відповідають поставленій меті та завданням дослідження, відображають основні його результати, чіткі та логічні. Системний підхід до вивчення психологічного супроводу та його особливостей дозволив отримати значущі для психологічної практики, що підтверджують ефективність програм психологічного супроводу педагогів і батьків як учасників інклюзивного процесу в ЗДО.

Можна зазначити, що дисертація Околович Олени Сергіївни виконана на високому науковому рівні. Авторка проявила самостійність, здійснила теоретичний аналіз і отримала вагомі наукові результати, що характеризуються науковою новизною, теоретичним і практичним значенням.

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів. Дисертанткою вперше визначено та ідентифіковано такі індивідуально-психологічні якості як: емоційний інтелект, емпатія, толерантність та комунікативний самоконтроль, які впливають на взаємодію педагогів та батьків із дітьми, у тому числі з особливими освітніми потребами, в умовах інклюзивного процесу. Теоретично обґрунтовано, що взаємодія педагогів із дітьми з особливими освітніми потребами стимулює природний і закономірний розвиток емпатії та толерантності, які є важливими компонентами складової професійної компетентності педагогів. Емпірично встановлено, що педагоги та батьки як учасники інклюзивного процесу потребують психологічного супроводу з метою підвищення рівня розвитку індивідуально-психологічних якостей та готовності до інклюзивної освіти. У педагогів виявлено недостатній рівень розвитку емоційного інтелекту,

емпатії, толерантності, комунікативного самоконтролю; у батьків дітей, у тому числі з особливими освітніми потребами, виражену негативну афективність, недостатній рівень розвитку емпатії, толерантності, готовності до інклюзивної освіти.

Поглиблено уявлення про психологічні особливості взаємодії учасників інклюзивного процесу, що надає можливість краще розуміти динаміку емоційних станів у педагогів і батьків. Уточнено значення емоційної обізнаності та самомотивації як важливих компонентів у розвитку особистісно-ціннісного ставлення педагогів до дітей з особливими освітніми потребами. Розширено знання про особливості психологічного супроводу педагогів і батьків як учасників інклюзивного процесу в закладах дошкільної освіти. Розроблено, впроваджено, апробовано та доведено ефективність програм психологічного супроводу для педагогів і для батьків як учасників інклюзивного процесу в закладах дошкільної освіти.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані практичні результати доцільно використовувати в освітній практиці, про що свідчать довідки про впровадження наведені авторкою. Емпіричні результати використані авторкою у розробці програм психологічного супроводу педагогів і батьків. Огрунтовано методологічні засади, зміст, етапи проведення даних програм у складі яких запропоновано, бесіди, лекції, семінари, інформаційні заняття, майстер-класи, круглі столи, тренінгові вправи, обмін досвідом.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. За результатами дослідження опубліковано 14 наукових публікацій, у тому числі 1 стаття у виданні, внесеному до міжнародної науково-метричної бази даних Scopus та 3 статті у фахових виданнях України, 10 тез доповідей на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях. Аналіз змісту зазначених публікацій свідчить про достатню повноту викладу в них основних положень дисертації.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Можна констатувати відсутність порушень академічної доброчесності при представленні результатів дисертаційного дослідження, наявність посилань на всі положення, що не є авторськими які задіяні на теоретичному та емпіричному етапах дослідження. Ці висновки підтверджують результати перевірки рукопису дисертації Околович О.С. за авторизованою системою StrikePlagiarism.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Враховуючи позитивну загальну оцінку та високий науково-теоретичний рівень виконання для подальшого наукового пошуку даної проблеми необхідно надати пояснення дискусійним аспектам.

1. У п. 1.3 дисертаційного дослідження ґрунтовно висвітлено особливості професійної компетентності педагогів в інклюзивному процесі. Однак потребує уточнення питання співвідношення поняття індивідуально-психологічних якостей з професійною компетентністю в інклюзивному просторі ЗДО.

2. Достатньо вагомою є емпірична частина дослідження. Водночас, доцільно було б виділити окремими параграфами результати емпіричного дослідження педагогів і батьків.

3. Дисертанткою розроблено й апробовано програми психологічного супроводу педагогів і батьків. На нашу думку, доцільно було б розробити програму психологічного супроводу дітей як учасників інклюзивного процесу.

4. У роботі зустрічаються незначні технічні помилки.

Побажання щодо поліпшення роботи не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження, його теоретичної та практичної цінності. Дисертація є завершеною, цілісною, самостійною, характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням.

Загальний висновок:

Загальний висновок:

Можна відзначити, що дисертаційне дослідження Околович Олени Сергіївни «Особливості психологічного супроводу учасників інклюзивного процесу в закладах дошкільної освіти» є самостійною, завершеною, науково-дослідною роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, практичним значенням, обсягом проведених наукових студій відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Рецензент:

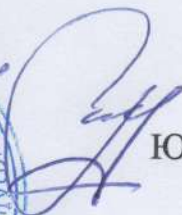
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології

 О.Г. Малина

Підпис Малини О.Г. засвідчує:

доктор історичних наук, професор
проректор з науково-педагогічної роботи
Запорізького національного університету



 Ю.О. Коганов